

KOBİ'lerin finansal yapı ve üretim tekniklerinin Avrupa Birliği destek programlarının algılanması üzerindeki etkisi: Gaziantep ve Kayseri uygulamaları

Lerzan Özkale

*İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Mühendisliği Bölümü, 34367, Maçka, İstanbul
e-posta: ozkale@itu.edu.tr*

Bersam Bolat

*İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Mühendisliği Bölümü, 34367, Maçka, İstanbul
e-posta: bolat@itu.edu.tr*

Melih Akay

*İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Mühendisliği Bölümü, 34367, Maçka, İstanbul
e-posta: melihakay@gmail.com*

Alp Eray Anıay

*İstanbul Teknik Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Mühendisliği Bölümü, 34367, Maçka, İstanbul
e-posta: alpankay@yahoo.com*

Özet

Günümüzde küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ'ler) tüm ülkelerin ekonomilerinde önemli bir yere sahiptirler. Gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun, bütün ülkelerde KOBİ'ler sayılarının fazlalığı, sağladıkları istihdam, üretim kapasiteleri ve yarattıkları katma değer ile göz ardı edilemeyecek ekonomik bir güç oluşturmaktadırlar. Dünyadaki ekonomik bütünleşmelerin başında gelen Avrupa Birliği (AB) bu konuda yeni stratejiler geliştirmiş, üye ülkelerdeki küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyerek bu işletmelere uluslararası piyasalarda rekabet edebilme gücü kazandırmayı amaç edinmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde, AB tarafından yürütülen KOBİ'lere yönelik destek programlarından mümkün olduğunca yararlanılması, işletmelerin güçlenmesi ve ülke ekonomisinin kalkınması için oldukça önemlidir. Bu çalışmadaki temel amaç KOBİ'lerin Avrupa Birliği destek programlarına karşı tutum, haberdar olma ve yararlanma durumlarını, firmaların organizasyonel özellikleri, uyguladıkları üretim yönetimi teknikleri ve finansal yapıları açısından ortaya koymaktır. Uygulama, Kayseri ve Gaziantep illeri etrafında çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren toplam 80 adet KOBİ tanımına giren işletmede yapılmıştır. Yapılan anket çalışması sonucu elde edilen bulgular analiz edilmiş, il bazında KOBİ'lerin durumu ve iki ilin arasındaki farklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: AB Destek Programları, KOBİ, Gaziantep, Kayseri.

1. Giriş

Küreselleşme süreci ile giderek yoğunlaşan rekabet ortamı, ülke ekonomilerinde önemli bir yere sahip olan Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) yapısal özelliklerinin daha iyi algılanmasını sağlamış, KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılmasına yönelik stratejiler benimsenmesini gerektirmiştir. Bu konuda yeni politikalar geliştirip, üye ülkelerdeki küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyerek bu işletmelere uluslararası pazarlarda rekabet edebilme gücü kazandırmayı amaçlayan Avrupa Birliği, KOBİ'ler konusunda özellikle önemli bir örnek oluşturmaktadır.

Üretimdeki yüksek payları gözönünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin gelişme süreci içerisinde KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılması ve ülke ekonomisine daha fazla katkı sağlayacak girişimlerin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde AB tarafından yürütülen KOBİ'lere yönelik destek programlarından yüksek oranda yararlanılması, işletmelerin güçlenmesi ve ülke ekonomisinin kalkınması için yaşamsal önem taşımaktadır. Ayrıca KOBİ'lere yönelik AB fon ve desteklerinden etkin yararlanılması sonucunda KOBİ politikalarının amaçları olan iş ortamının iyileştirilmesi, sınıî değişimin gerçekleştirilmesi ve özellikle rekabet olanağının güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Bu çalışmada Türkiye'de KOBİ'lerin AB tarafından sağlanan desteklere karşı tutumları ve bu desteklerden haberdar olma durumları incelenerek, elde edilen sonuçların işletmelerin üretim teknolojilerine ve finansal özelliklerine göre gösterdikleri farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda destek programlarından faydalanan KOBİ'ler incelenerek, bu destekleri nasıl kullandıkları araştırılmıştır. Böylelikle AB tarafından yürütülen KOBİ destek programlarının Türkiye'deki KOBİ'ler tarafından ne şekilde algılandığının ve elde edilen fonların işletmelerde nasıl kullanıldığının ortaya konması amaçlanmıştır.

2. KOBİ tanımları ve KOBİ'lerin genel özellikleri

2.1. KOBİ tanımları

KOBİ'ler az sermaye kullanarak, daha çok emek yoğun şekilde çalışan, çabuk karar verme yeteneğine sahip, düşük düzeyde yönetim giderleri ile faaliyet gösteren ve daha az maliyetli bir üretim gerçekleştiren ekonomik teşebbüsler olarak ifade edilebilirler (Akgemci, 2001:7). Ancak KOBİ tanımı, tüm dünyada belirgin ölçütlere göre yapılamamakta, çoğu ülke kendi KOBİ tanımını yapmakta hatta bir ülke içinde bile çeşitli kuruluşların ayrı KOBİ tanımları bulunmaktadır. Örneğin ABD'de KOBİ tanımı işletmelerin çalışan sayısı ve ortalama yıllık gelirlerine göre, Japonya'da ise çalıştırdıkları işçi sayısı ve sermaye miktarlarına bakılarak

yapılmaktadır (Akgemci, 2001:12; Aziz, 2006:9). Kore ve Çin’de ise bu ölçütlere satış, ciro ve aktif büyüklüğü gibi işletmelerin finansal durumları da eklenmektedir. Ülkelerin kendi KOBİ tanımlarını kendi belirledikleri çeşitli ölçütlere ve bu ölçütlerin farklı miktarlarına göre yapmaları KOBİ kavramının ülkeden ülkeye farklı algılanması sorununu doğurmaktadır. Avrupa Birliği 1994 yılında üyeleri arasındaki bu farklılıkları gidermek amacıyla ortak bir KOBİ tanımı yapılması gerektiğine karar vermiş, bunun sonucunda AB Komisyonu tarafından 7.2.1996 tarihinde tavsiye niteliğinde alınan kararlar, birliğe üye ülkeler arasında birlikteliği sağlamak, teşvik ve destekleri düzenleyebilmek amacıyla çalışan sayısı, bilanço büyüklüğü ve işletmenin bağımsızlık derecesi ölçütlerine dayalı ortak bir KOBİ tanımı geliştirilmiştir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004). Ortak para birimine geçilmesi bu tanıma daha fazla açıklık kazandırmıştır. Bu tanıma göre “Orta Ölçekli İşletmeler” 50 ile 250 işçi çalıştıran, yıllık cirosu 40 milyon ECU’nün, yıllık bilançosu 27 milyon ECU’nün altında olan işletmeler olarak tanımlanmakta; “Küçük Ölçekli İşletme”ler ise 50’den az çalışanı olan, yıllık cirosu 7 milyon ECU’yü veya yıllık bilanço değeri 5 milyon ECU’nün altında olan işletmeler şeklinde belirlenmektedir. 10’dan az işçi çalıştıran işletmeler ise çok küçük işletmeler grubunda tanımlanmaktadır. Bağımsızlık düzeyi ile ilgili olarak da büyük ölçekli işletmenin veya ortaklaşa hareket eden birkaç büyük işletmenin bir orta ölçekli işletmede sahip olduğu hissenin %25’inden, küçük ve mikro işletmelerde de sermayenin %33’ünden fazla olmaması koşulu aranmaktadır (Loecher, 2000; Sayın ve Fazlıoğlu, 1997). 2003 yılında KOBİ tanımında değişikliğe gidilmesine karar verilmiş, buna göre 1 Ocak 2005 tarihi itibarı ile işçi sayıları ile ilgili bir değişme olmamışsa da ciro ve bilanço ölçütleri farklılaşmıştır (E&IP, 2003: 6). Yıllık cirosu 50 milyon €’ya, yıllık bilançosu 43 milyon €’ya kadar olan işletmeler orta ölçekli, yıllık cirosu 10 milyon €’ya ve yıllık bilançosu 10 milyon €’ya kadar olan işletmeler küçük ölçekli ve yıllık cirosu 2 milyon €’ya, yıllık bilançosu 2 milyon €’ya kadar olan işletmeler de çok küçük (mikro) işletmeler olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte bu işletmelerin hisselerinin %25’inden fazlasının KOBİ olmayan bir kuruluşa ait olmaması gerekmektedir (EC, 2003:361).

Bu değişikliğin temel hedefleri şunlardır (MESS, 2005:4):

- Farklı kategorilerdeki KOBİ’leri de dâhil etmek,
- İşletmeler arasındaki ilişkileri daha iyi belirlemek,
- Destek, kredi ve fonlarının gerçekten ihtiyacı olan KOBİ’lere verilmesini sağlamak

AB’nin benimsediği KOBİ tanımının kullanımı zorunlu olmamakla birlikte farklı tanım kullanılması, KOBİ’lere yönelik hibe ve kredilerden yararlanmada sorun yaratabilir (E&IP, 2003:10). Bu açıdan üye devletlerin yanı sıra aday ülkelerin de komisyon tanımını bir an önce uygulamaya koymasında yarar bulunmaktadır.

Türkiye’de ise 2005 yılına kadar belirli bir KOBİ tanımı yapılmamıştır. KOSGEB, Halk Bankası, Eximbank, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, DİE, DPT ve TOSYÖV gibi kuruluşlar işletmelerin işçi sayısına ve belirledikleri çeşitli rakamsal büyüklüklere göre KOBİ tanımı yapmışlardır (Akgemci, 2001:8; Çolakoğlu, 2003:7-8; Yılmaz, 2003:1). 18 Kasım 2005 tarihli yönetmeliğe göre iki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilânçosu 25 milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmelere KOBİ denilmiş ve şu şekilde sınıflandırılmışlardır (18.11.05 tarihli Resmi Gazete):

- Mikro işletme: Yıllık çalışan sayısı 10 kişiden az, yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilânçosu 1 milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli;
- Küçük işletme: Yıllık çalışan sayısı 50 kişiden az, yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilânçosu 5 milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan;
- Orta büyüklükteki işletme: Yıllık çalışan sayısı 250 kişiden az, yıllık net satış hâsılatı ya da mali bilânçosu 25 milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmelerdir.

Bu tanım Avrupa Birliği uyum sürecinde birlik tarafından yapılmış olan tanım göz önüne alınarak düzenlendiğinden AB KOBİ tanımındaki çalışan sayıları kullanılmış, ancak yıllık ciro AB’dekinin yaklaşık olarak dörtte biri düzeyindedir. Bu ise Türkiye ile AB arasındaki ekonomik büyüklük farkının şirketlerin finansal yapılarına bir yansımasının sonucudur.

2.2. KOBİ’lerin ekonomik katkıları ve genel özellikleri

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinden bağımsız olarak KOBİ’ler ülke ekonomilerinde önemli bir yere sahiptirler. Bu durum Tablo 1’de görülmektedir. Tabloya göre KOBİ’ler ülkelerdeki işletmelerin tamamına yakınına oluşturmaktadır. Ayrıca istihdam yaratmada önemli paya sahip olup, yatırımların ve üretimlerin büyük kısmını gerçekleştirmektedir. KOBİ’ler yarattıkları istihdam ile işsizlik sorununun çözülmesine katkıda bulunmakta, bölgelerarası gelir dağılımı eşitsizliklerinin azaltılmasına olanak vermekte, göçleri engellemeye ve düzgün kentleşmeyi sağlamaya olumlu etki yapmakta, ekonomik canlanma ve teknolojik yeniliklere uyum konusunda önemli roller üstlenmektedirler (Aziz, 2006:14-19). AB’de 2002 yılında KOBİ’ler ile ilgili yapılan bir araştırmada, AB ülkelerinde KOBİ tanımına uyan 18 milyon işletme bulunduğu belirlenmiştir. Bunların %91.4’ü mikro işletme statüsündedir. Küçük ölçekli işletmelerin oranı %7.3, orta ölçekli işletmelerin oranı ise %1.1 olarak saptanmıştır. Buradan anlaşılacağı gibi Avrupa Birliği içerisinde tüm işletmelerin %99.8 ini KOBİ’ler oluşturmaktadır. ‘Ekonominin motoru’ olarak nitelenen KOBİ’ler AB ekonomisine sağladıkları katkıların yanında aynı zamanda dengeleyici bir rol üstlenmektedirler (Eurostat, 2002:2). Küreselleşmeyle birlikte en

önemli üretim merkezlerinden biri olan AB, KOBİ'ler yardımıyla, sanayi sektörünün gereksinim duyduğu ara malı ve girdiyi üretmek ya da büyük işletmelere gerekli mal ve hizmeti üreterek ABD ve Çin'e karşı rekabet gücünü koruyabilmeyi amaç edinmektedir (Akgemci, 2001).

Tablo 1
Çeşitli Ülkelerde KOBİ'lerle İlgili Ekonomik Göstergeler

KOBİ'lerin Oranı (%)	ABD	AB	Almanya	İngiltere	Fransa	Japonya	Kore	Çin	Türkiye
İşletmeler İçindeki Yeri	92.7	99	99.8	96.0	97.0	99.0	99.0	99.4	99.8
İstihdam Payı	49.0	70	64.0	36.0	49.4	81.0	69.0	69.7	76.7
Yatırım Payı	38.0	59.7	44.0	29.5	45.0	40.0	50.0	48.5	26.0
Üretimdeki Payı	36.2	-	49.0	25.1	54.0	51.0	34.5	43.2	37.7
İhracattaki Payı	32.0	12	31.1	22.2	23.0	38.0	43.0	62.3	10.0
Kredilerdeki Payı	42.7	-	35.0	27.2	48.0	50.0	46.8	-	5.0

Kaynak: Aziz (2006), Çalıpınar (2001).

KOBİ'ler Türkiye'de de dünyada olduğu gibi ekonomik refaha ulaşmada önemli işleve sahiptir. Türkiye'de imalat sanayi içinde faaliyet göstermekte olan KOBİ'lerin sayısı tüm işletmelerin %99.5'ini oluşturmakta, aynı zamanda istihdamın %56.3'ünü KOBİ'ler sağlamaktadır. Bu sayılara hizmet sektörü de dâhil edildiğinde tüm işletmelerin %99.8'inin KOBİ'lerden oluştuğu, toplam istihdamın da %76.7'sini sağladıkları görülmektedir (Çalıpınar, 2001:1; DPT, 2004:9; Civan ve Tekinkuş, 2002:4).

KOBİ'ler genel yapıları itibariyle düşük maliyet ve esnek üretime odaklanmışlardır. Ayrıca teknolojik kapasite ve finansal kaynaklara erişim, küçük işletmelerin önlerindeki en önemli kısıtlar olarak görülmektedir (Lawrence, 2008: 93). Türkiye'de KOBİ'lerin üretim, yönetim ve finans özelliklerine bakıldığında şunlar belirlenmektedir (IX. KP, 2007:38-39; Civan ve Tekinkuş, 2002:7-8; Akgemci, 2001:15-16; Uygun ve Kazan, 2002:10; Özgülbaş, Koyuncugil ve Yılmaz, 2006:162-163):

2.2.1. Üretim özellikleri

- Genel olarak emek yoğun ve atölye tipi üretim
- Teknik gelişmelere kısa sürede ayak uydurma amacına yönelik CNC (Computer Numerical Control) torna, freze, matkap, işletme tezgâhi üretiminde önemli ölçüde artış,
- Göreli teknolojik geri kalmışlık yüzünden Avrupa'daki rakipler ile baş edecek güce erişememe,

- Üretimde modası geçmiş tasarımlar, verimsiz üretim yöntemleri ve eski makine ve teçhizat kullanarak, katma değeri düşük, alt kalitede ürün üretimi,
- Üretim ve satış arasında eşgüdüm eksikliği,
- Ürün kalitesi ve marka yaratma konusunda beceri eksiklikleri,
- AR-GE, yenilik konularında bilinç ve birikim eksikliği.

a) Yönetim Özellikleri

- KOBİ yöneticilerinde yenilik, atılım, girişimcilik için isteklilik,
- Sürekli işin içinde buldukları için iç denetimde ve personelle yakın ilişkilerde etkin konumda yöneticiler,
- Yatırım üretkenliğinin yüksekliğine rağmen uygun yatırım alanlarına yönelmede sorunlar,
- KOBİ yöneticisi ve çalışanlarının eğitim düzeyi ve kalitesinde yetersizlik,
- KOBİ sahiplerinin düşük yönetsel becerileri,
- Kurumsallaşmada yetersizlik, profesyonel yönetici istihdam edememe,
- Yaygın kayıt dışılık,
- Düşük işbirliği ve verimlilik,
- Modern pazarlama ve üretim planlaması tekniklerinin kullanılmaması.

b) Finansal özellikleri

- Ekonomik konjonktürdeki değişikliklere daha kolay adaptasyon,
- Öz sermayeye dayalı yatırımın sonucunda finansal krizlere daha az duyarlılık, ancak öz sermaye yaratma/artırma konusunda sıkıntılar,
- Banka ve kredi sisteminden yararlanmada yetersizlik; teminat, kefalet ve garanti verme güçlüğü,
- Bağımsızlığı kaybetme ve yüksek batma riski,
- İleri teknoloji yatırımları için kaynak eksikliği.

2.3. KOBİ destekleme programları

Küçük ve orta boy işletmeler çeşitli zaafalarını gidermek, karşılaştıkları sorunları çözmek ve artan rekabet koşullarında ayakta kalmalarını sağlamak için çeşitli desteklere ihtiyaç duymaktadırlar. Türkiye’de KOBİ’lere yönelik destekleme programlarının devlet tarafından sağlananlar ve Avrupa Birliği’ne üyelik aşamasında AB tarafından verilen destekler olarak iki grupta toplanabildiği görülmektedir. Devlet destekleri kamu kaynaklarıyla, sanayi işletmelerinin üretimini, üretim yöntemlerini ve faaliyet konularını etkilemek, sanayicileri teşvik etmek, işletmelerin rekabet gücünü arttırmak, kuruluş yerini etkilemek ve bölgenin kalkınmasını sağlamak amacıyla yapılan desteklerdir (Aziz, 2006:21). Avrupa Birliği destekleri ise ortak

pazarda KOBİ'lerin ihtiyaçları ve sorunları dikkate alınarak rekabet güçlerini artıracak şekilde değerlendirilmeleri ve bu safhada bazı araçların uygulamaya koyulması şeklindedir (Wolf ve Musaoğlu, 2002:3).

3. Avrupa Birliği KOBİ destekleme programları

Avrupa Birliği'nin sanayi politikasının temel amacı, sanayinin yapısal değişime uyumunun ve KOBİ'lerin gelişimi için gerekli olan elverişli iş ortamının sağlanması ve teknolojik araştırma ve geliştirme alanında var olan potansiyelden daha fazla faydalanılmasıdır. 2000 yılında belirlenen Lizbon stratejisi ile Birliğin bilgiye dayalı, rekabet edebilir, gelişmiş bir işgücüne ve sürdürülebilir kalkınmaya dayanan bir ekonomiye sahip olması, yenilikçi faaliyetlerin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. AB tarafından KOBİ'lere verilen destekler 3 kategoriye ayrılmıştır. Bunlar sırasıyla KOBİ'lere doğrudan elverişli finansman desteği, yapısal fonlar ve finansal mekanizmalardır.

AB'nin Çerçeve Programları Avrupa çapında araştırmaların desteklenmesini amaçlarlar. Avrupa Birliği'nin Çerçeve Programları ilk olarak 1984 yılında AB'nin bilimsel araştırma ve teknoloji geliştirme kapasitesini artırmak amacıyla başlatılmıştır. Amaçları ve bütçesi ile belirli bir dönem için tasarlanmış olan Çerçeve Programları çok yıllık programlardır (ABM, 2006:19). 2002–2006 yıllarını kapsayan, yaklaşık 16.3 milyar € bütçeli Altıncı Çerçeve Programı'nın temel felsefesi, üye ülkeleri işbirliği halinde hazırlanmış projeler çerçevesinde birleştirerek, ortak bir Avrupa Araştırma Alanı (European Research Area) oluşturmaktır. Bu proje Avrupa'da rekabet gücü ve istihdamın artırılması, yenilik ve sürdürülebilir rekabetin sağlanması amacıyla bilgiye dayalı bir Avrupa Ekonomik Topluluğu oluşturma doğrultusunda bilimsel araştırma ve teknolojik gelişimde bütünleşme ortamı olarak tanımlanır (web, EC1, <http://europa.eu.int/comm/research/fp6>).

Altıncı Çerçeve Programı'nın 16.3 milyar Avroluk bütçesinden 2.1 milyar € KOBİ'lerin doğrudan desteklenmesi için kullanılmıştır. Programın Türkiye'deki irtibat noktası Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'dur (TÜBİTAK). Türkiye Altıncı Çerçeve Programına 248 milyon Avro kaynak aktarmış, programın yeterince tanıtılmaması, proje geliştirme ve başvuru süreçleri ile ilgili yeterli bilgilendirme yapılamaması nedeniyle 370 proje için 44 milyon Avro kaynak sağlayabilmiştir.

1 Ocak 2007 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Yedinci Çerçeve Programı, Avrupa Araştırma Alanı'nın yaratıcılığını, önceki başarılarını artırmak, Avrupa Toplumu ve ekonomi bilincini daha ileri taşımak, Avrupa sanayisinin gereksinimlerine yönelik araştırma ve teknoloji geliştirme faaliyetlerini desteklemek ve yönlendirmek, uluslararası rekabet gücünü artırmak ve bazı sektörlerde dünya lideri olma rolünü geliştirmek

amaçlarıyla tasarlanmıştır (web, EC1, http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm).

AB, destek programlarında KOBİ'leri çeşitli konularda bilgilendirme görevini de yerine getirmektedir. Avrupa Bilgi Merkezleri (ABM) Avrupa Komisyonu tarafından 1987 yılında KOBİ'lerin AB uygulamaları hakkında bilgilendirilmeleri ve Avrupa'da iş yapmalarının kolaylaştırılması amacıyla kurulmuştur (ABM, 2006). ABM'ler, üye ülkelerde ticaret veya sanayi odası, bölgesel gelişme ajansı, banka veya sektör temsilci kuruluşu gibi yerel düzeyde iyi tanınan bir yapının bünyesinde bağımsız bir kuruluş olarak hizmet vermektedir. Üye olmayan ülkelerde ise ülke ölçeğinde yaygın teşkilatı olan tek bir kuruluş bünyesinde kurulan ABM alt bilgi ağını oluşturmak koşulu ile "Ulusal Merkez" olarak işlev görmektedir (Çolakoğlu, 2002:356). Türkiye'de ilk ABM 1994 yılında Ankara'da KOSGEB bünyesinde kurulmuş, daha sonra Türkiye'nin aday ülke olmasıyla 2002 yılında 8 ilde 9 ABM daha faaliyete geçmiştir. Bu iller Ankara, İstanbul (2), Gaziantep, Denizli, Bursa, Adana, Samsun ve Konya'dır. ABM'nin en önemli faaliyeti ekonomik, yasal, sosyal, teknik ve finansal konularda AB mevzuatı, düzenlemeler ve sektör politikaları hakkında KOBİ'lere bilgi sağlamak, gerektiği takdirde eğitimler düzenlemektir (ABM, 2006:26–27).

4. Türkiye'deki KOBİ destekleri

KOBİ'lerin yurtiçinde desteklenmesi genelde devlet tarafından çeşitli kurumları vasıtasıyla yapılmaktadır. Türkiye'de KOBİ'lere verilen destekler 1938 yılında Halk Bankası'nın kurulmasıyla başlamıştır. Daha sonraki yıllarda Eximbank, KOSGEB gibi kuruluşlar da KOBİ'lere doğrudan destek veren kuruluşlar olmuşlardır (Aziz, 2006:22). Bugün Türkiye'de KOBİ'lere destek veren devlet kurumları KOSGEB, Halk Bankası, TÜBİTAK, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Türk Eximbank, Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, GAP-GİDEM, Milli Verimlilik Merkezi, çeşitli araştırma enstitüleri (İGEME, İKV, TSE, Bölgesel Kalkınma Enstitüsü, vs.) ve Vakıflar Bankası'dır (Akgemci, 2001:38–53, Aziz, 2006:23–40, Yılmaz, 2003:18). Devletin KOBİ'lere destek veren bu kuruluşlarından işletmelerin üretim fonksiyonlarını doğrudan destekleyen KOSGEB ve TÜBİTAK'ın faaliyetleri KOBİ'lerin sürdürülebilir olarak gelişmeleri için önemlidir. KOSGEB'in temel hedefi KOBİ'lerin rekabet düzeylerini yükseltmek, verimliliklerini arttırmak, ihracat potansiyellerini değerlendirmek ve teknolojik yeniliklere geçişlerini hızlı bir şekilde sağlamaktır (İTO, 2004:24). KOSGEB yurt genelinde 26 ilde, 28 işletme merkezi, 12 teknoloji geliştirme merkezi, 10 laboratuvar merkezi, 6 KOBİ merkezi ile KOBİ'lere yönelik çalışmalar yapmaktadır (İTO, 2004:24, Aziz, 2006:29).

Tablo 2
Yıllara Göre KOSGEB Destek Miktarları

Yıl	Cari Destek Tutarı (TL)	Cari Destek Tutarı (ABD Doları)
2000	715,149,324,133	2,760,198
2001	3,618,323,394,762	2,973,740
2002	7,338,952,843,632	4,880,979
2003	123,678,402,317,834	82,633,067
2004	144,111,018,794,304	101,099,471
2005	62,736,315* (YTL)	46,929,424

Kaynak: Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007:22.

* 9 aylık destek miktarı.

KOSGEB'in yıllar içinde sağlamış olduğu destek miktarları Tablo 2'de verilmiştir. TÜBİTAK'ın faaliyet alanı, dolayısıyla KOBİ'lere desteği, üretim alanında olmaktadır. Özellikle Ar-Ge konusunda ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca KOBİ'lere yatırım teşviği sağlanmaktadır. Bu teşvik Ar-Ge, teknopark, çevre korumaya yönelik yatırımlar, öncelikli teknoloji alanındaki yatırımlar ve KOBİ yatırımları ile bölgesel gelişmeye yönelik yatırımların desteklenmesi ve yönlendirilmesini kapsamaktadır.

4.1. Araştırmanın yöntemi

Türkiye'deki KOBİ'lerin sürdürülebilir gelişmeleri için AB destek programlarından yararlanmaları önemlidir. Ancak firmaların sahip oldukları özellikler, eğilimleri ve altyapıları bu desteklerden haberdar olmayı ve yararlanmayı etkilemektedir. Yapılan bu araştırma ile Avrupa Birliği'nin Türkiye'deki KOBİ'ler için uygulamış olduğu destek programlarına yönelik algılar ile KOBİ'lerin yapısal özellikleri, finansal özellikleri ve üretim teknolojileri arasındaki ilişkiler saptanmaya çalışılmıştır. Böylelikle hangi tür özelliğe sahip KOBİ'lerin AB destek programlarından daha etkin şekilde yararlanabileceği ortaya konmuş olacaktır.

Bu çalışma hiçbir dış kaynak kullanılmadan, araştırmacıların kendi olanaklarıyla yapıldığından saha çalışması için araştırma ekibinin iki üyesinin kendi illerinde (Kayseri ve Gaziantep) yürütülmüştür. Bu nedenle sonuçlar tüm Türkiye'ye ve tüm KOBİ'lere genelleştirilemeyecektir. Bununla beraber, AB'nin aday ülke olarak Türkiye'ye sağladığı ve yukarıda sayılan farklı olanakların tümünden yararlanma oranlarının henüz çok yetersiz olduğu gözönünde bulundurularak, bunun artırılmasında bir farkındalık yaratmak ve daha sonra Türkiye genelinde yapılacak çalışmalara yol gösterici nitelik taşımak açısından önemli bir eksiği dolduracağı düşünülmektedir.

Kayseri ve Gaziantep illeri yarattıkları ekonomik kazançlardan dolayı Türkiye'nin kalkınmasında önemli bir paya sahiptirler. 2007 yılı ihracat

verilerine göre tüm iller arasında Gaziantep 7. sırada, Kayseri ise 12. sırada bulunmaktadır. Bu iki ilin toplam ihracat miktarı ülke toplam ihracatının %3'ünü oluşturmaktadır. Bu illerde özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler katma değer yaratmaktadır. Araştırma kapsamında bu iki ildeki KOBİ'ler analiz edilmiş, araştırma sonuçları il bazında verilmiştir. İki ildeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin bölgesel niteliklerinin, ağırlıklı olarak çalışılan sektör ve hitap ettikleri pazarların farklılığından dolayı finansal yapıları ve kullandıkları üretim teknolojileri arasında fark olacağı ve bu farklılığın AB desteklerine olan tutumu etkileyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle ilk başta belirtilen amaca ilave olarak, Gaziantep ve Kayseri illeri arasında KOBİ'lerin mevcut durumlarının ve AB desteklerinden faydalanma konusundaki farklılıklarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır:

i) Firmaların yapısal özellikleriyle AB destek programlarına karşı olan tutum ve haberdar olma durumları arasında bir ilişkinin bulunup bulunmadığı

ii) Firmaların sahip oldukları finansal özellikleri ile AB destek programlarına karşı olan tutum ve haberdar olma durumları arasında bir ilişkinin bulunup bulunmadığı

iii) Firmaların sahip oldukları üretim teknolojileri ile AB destek programlarına karşı olan tutum ve haberdar olma durumları arasında bir ilişkinin bulunup bulunmadığı

iv) Bankalara karşı olan olumlu ve olumsuz tutum sergileyen firmaların AB destek programlarına karşı olan tutumlarında farklılık olup olmadığı

v) AB destek programlarından haberdar olan ve olmayan firmaların AB destek programlarına karşı olan tutumlarında farklılık olup olmadığı

vi) Gaziantep ve Kayseri illerinde faaliyet gösteren firmaların AB destek programlarına karşı olan tutumlarında farklılık olup olmadığı.

Bu araştırmada kullanılan örneklem kolayda örnekleme olup, çeşitli sektörlerde faaliyet göstermekte olan Gaziantep'ten 34, Kayseri'den 46 tane küçük ve orta büyüklükteki işletmeden oluşmaktadır. Bu iki ilin seçilmesi KOBİ'lerin her iki ilde de üretimin önemli bir kısmını gerçekleştiriyor olmalarının yanı sıra araştırmacılarından ikisinin bu iki ilden olmaları nedeniyle işletmelere ulaşmada kolaylıklarının olacağını düşünülmesidir. Araştırmada Gaziantep ve Kayseri illerinde AB destek programlarından yararlanan ya da başvurup yararlanamayan KOBİ'lere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda Gaziantep'te Avrupa İş Geliştirme Merkezi (ABİGEM) ve Avrupa Bilgi Merkezi ile Kayseri'de ise Ortadoğu Kalkınma Birliği ile iletişime geçilmiş, bu kurumlardan edinilen bilgilerle AB destek programlarına başvuran Gaziantep'te 4, Kayseri'de 10 işletme ile görüşülmüştür. Ayrıca KOBİ'lerin genel durumunu belirleyebilmek amacıyla bu illerde rastsal olarak seçilen toplam 66 işletmeye de hazırlanan

anket uygulanmıştır. KOBİ'lerin genel durumunu ölçmek ve AB destek programlarına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla 38 soruluk anket formu hazırlanmıştır. Anketler Şubat-Nisan 2007 tarihleri arasında işletme sahipleri veya yöneticileri ile yüz yüze görüşülerek doldurulmuştur. Ayrıca destek programlarına başvuran işletmeler ile derinlemesine mülakat yöntemi ile daha detaylı bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Anketlerden elde edilen veriler SPSS 12.01 (Statistical Package for Social Science) paket programıyla incelenmiştir. Sonuçlar istatistiksel olarak test edilip, çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

4.2 Araştırmanın bulguları

4.2.1. Gaziantep Uygulaması

Gaziantep'teki KOBİ'lerin Genel Özellikleri

Gaziantep'teki KOBİ'lerin analizine ilk olarak işletmelerin genel yapılarının belirlenmeye çalışılması ile başlanmıştır. Tablo 3'te de görülebileceği gibi Gaziantep'teki KOBİ'ler genellikle imalat sektöründe faaliyet göstermekte olup, sadece üçte biri mikro düzeyde işletmedir. Ancak çalışan sayısı yüksek olan işletmelerde de KOBİ'lerin yarısına yakınında (%47) hiç mühendis çalıştırılmadığı farkedilmektedir. İşletmelerin 2006 yılı cirosuna göre nispeten iyi durumda oldukları söylenebilir. Ancak bu araştırmada kolayda örneklem seçilmiş olması KOSGEB'in daha geniş kapsamlı yaptığı araştırma ile farklılık göstermesine neden olmaktadır. İşletmelerin faaliyet sürelerine bakıldığında ise dengeli bir dağılım olmasına rağmen çoğunluğu 10 yaşından büyük şirketlerin oluşturduğu görülmektedir; bu durum da işletmelerin belirli bir olgunluk seviyesine eriştiklerinin göstergesidir.

KOBİ'lerin yönetim fonksiyonlarında ise genellikle üniversite mezunu kişilerin bulunduğu saptanmıştır. Bununla birlikte önemli oranda okumamış ve ilkökul mezunu yöneticiler de bulunmaktadır. Yönetimde üniversite mezunlarının ağırlıkta olması KOBİ'lerin yönetsel sorunlarının çözümünde işletmelere önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Tablo 3
Gaziantep'teki KOBİ'lerin Genel Özellikleri

Sektör	Frekans	%	Çalışan sayısı	Frekans	%
İmalat	16	47	1 – 9	11	32
Tekstil	10	30	10 – 49	9	26
Gıda	4	11	50 – 99	7	21
Diğer	4	11	100 – 150	3	9
			150 – 250	4	12
Yıllık ciro (2006-YTL)	Frekans	%	Çalışan müh. sayısı	Frekans	%
0 – 25 bin	6	18	0	16	47
25 – 50 bin	2	6	1 – 3	10	29
50 – 100 bin	3	9	3 – 5	6	18
100 – 150 bin	4	12	5 – 10	1	3
150 +	19	55	10 +	1	3
Faaliyet süresi (yıl)	Frekans	%	Yöneticinin eğitim durumu	Frekans	%
0 – 5	5	15	Okumamış	6	18
5 – 10	5	15	İlkokul mezunu	5	15
10 – 15	10	28	Ortaokul mezunu	3	8
15 +	7	21	Lise mezunu	6	18
Diğer	7	21	Üniversite mezunu	13	38
			Yüksek lisans ve üzeri	1	3

KOBİ'lerin genel özelliklerinden sonra üretim durumları hakkındaki bilgiler Tablo 4'te verilmiştir. Türkiye'de son yıllarda imalat sanayiinde ileri düzey üretim teknolojilerinin kullanımı yaygınlaşmakta iken işletmelerin mevcut durumda en yoğun olarak kullandıkları imalat teknolojileri bilgisayar destekli teknolojiler (BDT), bilgisayar kontrollü tezgâhlar (CNC) ve bilgisayar destekli üretim sistemleri (BDÜ)'dir (Bülbül ve Güleş, 2004). Gaziantep'teki KOBİ'lerin sahip oldukları makineler bakımından mümkün olduğunca yeni teknolojilere ayak uydurmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu durum sahip oldukları makinelere bakıldığında fark edilmektedir. Ancak işletmelerde genel olarak hala teknoloji yönetimini üstlenebilecek bir bölüm bulunmamaktadır. Öte yandan işletmelerin yarısının Ar-Ge faaliyetlerinde bulduklarını belirtmelerine karşın yapılan daha ayrıntılı mülakatlarda Ar-Ge çalışmasının çok kapsamlı olmadığı anlaşılmıştır. Aynı zamanda Gaziantep'teki KOBİ'ler belirledikleri talebi karşılamak ve artan rekabet koşullarında ayakta kalabilmek için teknolojilerinde iyileştirme yapmaktadırlar.

Tablo 4
Gaziantep'teki KOBİ'lerin Üretim Özellikleri

Makineler	Frekans	%	Üretim planlaması yöntemi	Frekans	%
CNC *	15	44	Önceki yılın verileri	20	58
PLC**	9	26	Müşteri ve araçların yönlendirmesi	19	56
Robot	3	9	Bilimsel talep tahmin yöntemleri	6	17
Yok	12	35			
Bilgisayar destekli makine kullanımı	Frekans	%	Yakın zamanda teknoloji değişikliğine gidilmesi	Frekans	%
Evet	24	71	Evet	25	76
Hayır	10	29	Hayır	9	24
Teknoloji yönetimi bölümü varlığı	Frekans	%	Gelecek dönem teknoloji değişikliğine gidilmesi	Frekans	%
Var	9	26	Evet	24	71
Yok	25	74	Hayır	10	29
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunma	Frekans	%	En son teknoloji değişikliğinin yapıldığı alan	Frekans	%
Bulunuyor	17	50	Üretim	27	79
Bulunmuyor	17	50	Pazarlama	12	35
			Muhasebe	13	38
Yeni ürün geliştirmede işbirliğinde bulunma	Frekans	%	Gelecekte teknoloji değişikliğinin yapılacağı alan	Frekans	%
Bulunuyor	8	24	Üretim	20	58
Bulunmuyor	26	76	Pazarlama	10	29
			Muhasebe	7	21

*CNC: Computer Numerical Control (Bilgisayar Sayısal Kontrol)

**PLC: Programmable Logic Control (Programlanabilir Lojik Kontrolcü)

Türkiye'de işletmelerin en önemli sorunlarının başında arasında yetersiz işletme sermayesine sahip olmaları ve finansal kaynaklara ulaşmakta yaşadıkları zorluklar gelmektedir. (Özgülbaş, Koyuncugil ve Yılmaz, 2006:162-163). Tüm dünyada KOBİ'lerin finansal ihtiyaçlarını karşılamak için en sık başvurdukları finans kaynak bankalardır. Yine genel olarak işletmelerin finansman için yabancı kaynaklara erişiminde yaşanan zorlukların nedenleri arasında firmaların yetersiz mali verilere sahip olmaları ve bankalar ile ilişkilerin iyi yönetilememesi sayılmaktadır (Baas ve Schrooten, 2006:135).

Yukarıdaki KOBİ finansmanı ile ilgili genel kanılar ışığında Gaziantep ilinde inceleme kapsamına alınan KOBİ'lerin finansal durumlarını gösteren bilgiler Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5
Gaziantep'teki KOBİ'lerin Finansal Özellikleri

İşletmenin finansmanında kullanılan araçlar	Frekans	%	Son kullanılan kredinin miktarı	Frekans	%
Kredi	27	79	25.000 YTL'den az	2	7
Öz sermaye	7	21	25.000–100.000 YTL	10	37
			100.000 YTL'den fazla	15	56
Kredinin sağlandığı kurum	Frekans	%	Son kullanılan kredinin vadesi	Frekans	%
Banka	25	74	0–1 sene	7	26
Finansal kiralama (leasing)	11	32	1–3 sene	8	30
Kamu kuruluşları	1	3	3–5 sene	8	30
Özel sermaye şirketleri	1	3	5+	4	15
Banka kredilerinin koşullarının uygunluğu	Frekans	%	Banka kredilerinin koşullarının eskiye göre daha uygun bulması	Frekans	%
Uygun bulunuyor	12	44	Uygun bulunuyor	9	33
Uygun bulunmuyor	13	48	Uygun bulunmuyor	11	41
Bankalar KOBİ'ler ile fazla risk almak istemiyor	Frekans	%	Kredi almadan yatırımları gerçekleştirebilirim	Frekans	%
Evet	13	48	Evet	18	67
Hayır	12	44	Hayır	6	22
Çalışılan banka ihtiyaçları karşılıyor	Frekans	%			
Evet	9	33			
Hayır	8	30			

Araştırmaya katılan Gaziantep'teki KOBİ'lerin finansman için kredi ihtiyaçlarını genel olarak bankalar üzerinden karşıladığı belirlenmiştir. Kullanılan krediler ise nispeten yüksek miktarlarda ve orta vadeli olarak göze çarpmaktadır. İşletmelerin bankalara karşı tutumlarında ise çok belirgin bir ayırım görülmemekte, şirketlerin yapısına göre tutumları farklılık göstermektedir.

Bu araştırma kapsamında belirlenmiş olan Gaziantep'teki KOBİ'lerin genel görünüşleri, üretim yapıları ve finansal durumları KOSGEB'in 2005 yılında Gaziantep'te 2040 KOBİ ile yapmış olduğu saha çalışmasıyla da tutarlılık göstermektedir.

Gaziantep'teki KOBİ'lerin Özellikleri ile AB Destekleri Arasındaki İlişkiler

I, II, III, IV ve VI numaralı araştırma soruları kapsamında aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur:

HI₀: Gaziantep'teki firmaların yapısal özellikleriyle AB destek programlarına karşı olan tutum ve haberdar olmaları arasında bir ilişki yoktur.

HI₁: Gaziantep'teki firmaların yapısal özellikleriyle AB destek programlarına karşı olan tutum ve haberdar olmaları arasında bir ilişki vardır.

III₀: Gaziantep'teki firmaların sahip oldukları finansal özellikleriyle AB destek programlarına karşı olan tutum ve haberdar olmaları arasında bir ilişki yoktur.

III₁: Gaziantep'teki firmaların sahip oldukları finansal özellikleriyle AB destek programlarına karşı olan tutum ve haberdar olmaları arasında bir ilişki vardır.

III₀: Gaziantep'teki firmaların sahip oldukları üretim teknolojileri ile AB destek programlarına karşı olan tutum ve haberdar olmaları arasında bir ilişki vardır.

III₁: Gaziantep'teki firmaların sahip oldukları üretim teknolojileri ile AB destek programlarına karşı olan tutum ve haberdar olmaları arasında bir ilişki yoktur.

HIV₀: Gaziantep'te bankalara karşı olan olumlu ve olumsuz tutum sergileyen firmaların AB destek programlarına karşı olan tutumlarında farklılık yoktur.

HIV₁: Gaziantep'te bankalara karşı olan olumlu ve olumsuz tutum sergileyen firmaların AB destek programlarına karşı olan tutumlarında farklılık vardır.

HV₀: Gaziantep'te AB destek programlarından haberdar olan ve olmayan firmaların AB destek programlarına karşı olan tutumlarında farklılık yoktur.

HV₁: Gaziantep'te AB destek programlarından haberdar olan ve olmayan firmaların AB destek programlarına karşı olan tutumlarında farklılık vardır.

Hipotezler örneklem hacminin yeteri kadar büyük olmaması nedeniyle parametrik olmayan testlerden Ki-kare bağımsızlık testi ve parametrik testlerden bağımsız iki örnek t-testleri ile test edilmiş, sonuçlar tablolarda özet şekilde verilmiştir.

Tablo 6
Gaziantep'te İşletmelerin Yapısal ve Üretim Özellikleri ile AB Destek Programlarına Karşı Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Firma yapısal özelliklerine ilişkin değişkenler	AB destek programlarına karşı tutum					
	Olumsuz bulanlar			Olumlu bulanlar		
	Sıklık	Ciro (%)	Tutum (%)	Sıklık	Ciro (%)	Tutum (%)
	2					
2006 yılı cirosu	4,34**					
< 100 bin YTL	5	45.5	62.5	6	54.5	23.1
100 bin YTL <	3	13.0		20	87.0	76.9
Firma üretim özelliklerine ilişkin değişkenler	χ^2					
	Olumsuz bulanlar			Olumlu bulanlar		
	Sıklık	Ar-Ge (%)	Tutum (%)	Sıklık	Ar-Ge (%)	Tutum (%)
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunma	2,62*					
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunan	2	11.8	25	15	88.2	57.7
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunmayan	6	35.3	75	11	64.7	42.3

*: p=0.90, **: p=0.95, ***: p=0.99

Araştırmada KOBİ'lerin çeşitli özellikleri ile AB destekleri arasındaki ilişkiler de incelenmeye çalışılmıştır. KOBİ'lerin AB desteklerine karşı tutumları ile firma özellikleri arasında ilişki testi sonuçları Tablo 6'da görülmektedir. Gaziantep'teki KOBİ'lerin ciro büyüklükleri ile AB destek programlarına tutumları arasındaki ilişkiye bakıldığında olumsuz tutum içinde olan işletmelerin %62.5'inin, olumlu tutumluların ise %23.1'inin 2006 yılı cirosunun 100,000 YTL'nin altında olduğu belirlenmiştir. Daha büyük ciro sağlayan işletmelerin AB desteklerine karşı daha olumlu tutum sergilediği tespit edilmiştir. Ancak işletmenin diğer genel özellikleri olan kuruluş sermayesi, çalıştırdıkları işçi sayısı, çalıştırdıkları mühendis sayısı ve yöneticilerin eğitim durumları ile desteklere karşı tutumları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Buna ilaveten ankete katılan Gaziantep'teki KOBİ'lerin üretim özellikleri, yani gelecek dönem yatırım yapacak olma, kapasite kullanım oranları ve bilgisayar destekli makine kullanımı durumları ile AB desteklerine karşı tutumları arasında da anlamlı bir fark bulunamamıştır. İşletmeler üretimde belirtilen durumları hangi seviyede olursa olsun desteklere karşı aynı tavrı aldıkları yani desteklere olumlu baktıkları belirlenmiştir. Çok güçlü bir ilişki olmasa da, Ar-Ge faaliyetinde bulunanlar ile bulunmayanların desteklere karşı tutumları arasındaki fark anlamlıdır.

İkinci ilişki testi ise AB desteklerinden haberdar olma durumu ile KOBİ'lerin özellikleri arasındadır. Araştırma kapsamındaki KOBİ'lerin AB destek programlarından haberdar olmaları ile 2006 yılındaki ciroları arası ilişkiye bakıldığında da anlamlı bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Ciro su 100,000 YTL'nin altında olan işletmelerin %72.7'si haberdar değil iken, ciro su 100,000 YTL'den fazla olan işletmelerin %70'i haberdar durumdadır. Ciro farkı durumunun, tutum analizinde de anlamlı çıkmış olması, haberdar olma durumu içinde beklenen bir sonuçtur. Aynı zamanda işletmelerde çalışan sayısı arttıkça desteklerden haberdar olma durumu da artmaktadır. Mikro işletmelerde haberdar olma durumu % 36.4, küçük işletmelerde %44.4 ve orta büyüklükteki işletmelerde %78.6 durumundadır. Ayrıca KOBİ'lerin mühendis istihdam etmeleri AB desteklerinden haberdar olmaları konusunda onlara avantaj sağlamaktadır. Mühendis çalıştırmayan KOBİ'lerin %75'i desteklerden haberdar değilken bu oran mühendis çalıştıran işletmelerde %16.7'dir.

Gaziantep'teki işletmelerin AB desteklerinden haberdar olma durumu ile gelecek dönemde yatırım yapma planları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. KOBİ'lerin bir yıllık süre zarfında yatırım yapacak olanlarının %67'sinin desteklerden haberdar, yatırım yapmayacak olanların ise %70'inin desteklerin varlığından habersiz olduğu görülmüştür. Bu durum yatırım yapacak olan KOBİ'lerin kaynak aradıkları, bu sayede de AB desteklerinden haberdar oldukları şeklinde yorumlanabilir. KOBİ'lerin AB destek programlarından haberdar olması ile Ar-Ge faaliyetlerinde bulunma arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuş, Ar-Ge faaliyetlerinde bulunan işletmelerin %71'i desteklerden haberdar iken bu faaliyetlerde bulunmayan işletmelerin %59'unun haberdar olmadığı belirlenmiştir. Destek programlarının Ar-Ge üzerine özellikle eğilmesi, işletmelerin maliyetli bu faaliyeti sürdürebilmek için kaynak ihtiyacında olması bu ilişkinin varlığını desteklemektedir.

Bu araştırmada görüşülen Gaziantep'teki işletmelerin finansal yapıları ile AB desteklerine karşı tutumları ve bu desteklerden haberdar olmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. İşletmelerin kredi kullanma durumu, kullandıkları kredilerin miktarları ve kredilerin vadesi AB desteklerine karşı tutumu etkilememektedir. Bu durum KOBİ'lerin desteklerden haberdar olma durumunda da benzerlik göstermektedir.

Öte yandan bankalara olumlu bakan KOBİ'ler ile olumsuz düşüncelere sahip KOBİ'lerin AB desteklerine karşı tutumları arasında fark olup olmadığına bakıldığında, bankalara olumlu bakan KOBİ'ler ile olumsuz bakanların desteklere karşı tutumları arasında anlamlı bir fark çıkmıştır. Bankalara karşı olumlu olanların desteklere karşı tutumları, olumsuz olanlara göre daha pozitifdir. Bu durum KOBİ'lerin aslında kendi yapılarından kaynaklanmaktadır çünkü doğru tutulmuş kayıtlar, düzgün hazırlanmış projeler doğrultusunda hem bankalarda hem de AB

desteklerinde kendilerine daha olumlu yaklaşılmaktadır. Bu da KOBİ'lerin dış kaynaklara karşı düşüncelerinin daha pozitif olmasını sağlamaktadır.

Tablo 7
Gaziantep'te İşletmelerin Yapısal ve Üretim Özellikleriyle AB Destek Programlarından Haberdar Olmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Firma yapısal özelliklerine ilişkin değişkenler	AB destek programlarından haberdar olma						χ^2
	Haberdar Olmayanlar			Haberdar Olanlar			
	Sıklık	Ciro (%)		Sıklık	Ciro (%)		Sıklık
2006 yılı cirosu			2006 yılı cirosu			2006 yılı cirosu	
< 100 bin YTL	8	72.7	< 100 bin YTL	8	72.7	< 100 bin YTL	8
100 bin YTL <	7	30.4	100 bin YTL <	7	30.4	100 bin YTL <	7
Çalışan işçi sayısı			Çalışan işçi sayısı			Çalışan işçi sayısı	
1-9 kişi	7	63.6	1-9 kişi	7	63.6	1-9 kişi	7
10-49 kişi	5	55.6	10-49 kişi	5	55.6	10-49 kişi	5
50-250 kişi	3	21.4	50-250 kişi	3	21.4	50-250 kişi	3
Çalışan mühendis sayısı			Çalışan mühendis sayısı			Çalışan mühendis sayısı	
0 kişi	12	75.0	0 kişi	12	75.0	0 kişi	12
1 kişi <	3	16.7	1 kişi <	3	16.7	1 kişi <	3
Firma üretim özelliklerine ilişkin değişkenler							χ^2
	Haberdar olmayanlar			Haberdar olanlar			
	Sıklık	Ar-Ge (%)		Sıklık	Ar-Ge (%)		Sıklık
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunma							Ar-Ge faaliyetlerinde bulunma
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunan	5	29.4	Ar-Ge faaliyetlerinde bulunan	5	29.4	Ar-Ge faaliyetlerinde bulunan	5
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunmayan	10	58.8	Ar-Ge faaliyetlerinde bulunmayan	10	58.8	Ar-Ge faaliyetlerinde bulunmayan	10
Gelecek dönem yatırım yapma							Gelecek dönem yatırım yapma
Yatırım planı var	8	33.3	Yatırım planı var	8	33.3	Yatırım planı var	8
Yatırım planı yok	7	70.0	Yatırım planı yok	7	70.0	Yatırım planı yok	7

*p=0.90, ** p=0.95, *** p=0.99

Tablo 8
Gaziantep'teki İşletmelerin AB Desteklerine ve Bankalara Karşı Tutumları ile AB Desteklerinden Haberdar Olmalarının İlişkisi

		Ortalama		T	s.d.
Değişkenler		<u>N₁=7</u>	<u>N₁=20</u>		
AB desteklerine karşı tutum	Bankalara karşı tutum	2.22	3.13	-2.82**	25
	AB desteklerinden haberdarlık	<u>N₂=15</u>	<u>N₂=19</u>		
		2.89	3.40	-1.3**	32

s.d.: Serbestlik derecesi, ** p=0.95

N₁: İlk sütundaki sayı bankalara karşı olumsuz tutumu olanları, ikinci sütundaki ise olumlu tutumu olanların ortalamalarını göstermektedir.

N₂: İlk sütundaki sayı desteklerden haberdar olmayanları, ikinci sütundaki ise haberdar olanların ortalamalarını göstermektedir.

İl bazında son test AB destek programlarından haberdar olan KOBİ'ler ile haberdar olmayanların, AB destek programlarına karşı genel tutumları arasında anlamlı bir fark olup olmadığının analizidir. Desteklerden haberdar olan KOBİ'ler ile haberdar olmayan KOBİ'lerin AB desteklerine karşı tutumları arasında fark olduğu saptanmış, bu programlardan haberdar olanların desteklere karşı daha olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür.

KOBİ'ler ile ilgili analizler yapıldıktan sonra araştırmanın Gaziantep tarafında işletmelere destek veren kuruluşlara bakıldığında Gaziantep'te KOBİ'lere destek konusunda kamu kurumlarının başında KOSGEB geldiği görülmektedir. Gaziantep'te 3000 civarında KOBİ KOSGEB kayıtlarına alınmıştır. KOSGEB çeşitli yol haritaları yaparak KOBİ'lere destek olmaya çalışmaktadır. Gaziantep yıllar boyunca devletin açmış olduğu teşviklerin kapsamı dışında kalmış, bu durum da KOBİ'lerin zorlanmasına neden olmuştur. Birçok yönden sıkıntı içerisinde olan KOBİ'lerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri için destek sağlanmalı, en azından bilgi desteği ile sorunların nasıl giderileceği gösterilmelidir. KOSGEB bu sorunların çözümünde zaman zaman yetersiz kalmaktadır.

Avrupa Birliği çerçevesinde KOBİ'lere yönelik olarak Gaziantep'te Avrupa İş Geliştirme Merkezleri (ABİGEM) ile Avrupa Bilgi Merkezleri (ABM) faaliyet göstermektedir. ABİGEM Gaziantep çalışmaları kapsamında, 2003–2006 yılları arasında 583 KOBİ'ye iş geliştirme, 3 bin 122 kişiye yönlendirme danışmanlığı hizmeti verilmiş, 165 eğitim programı açılmıştır. Aynı zamanda AB'den 24 projeye 4.77 milyon Avro hibe desteği alınmıştır. Ancak bu desteklerin KOBİ'lere doğrudan katkısı olmadığı belirtilmiştir. ABİGEM Gaziantep, doğrudan KOBİ'lere yönelik AB destek programlarının Gaziantep ilini kapsamamasından dolayı bu bağlamda projeler sunamamakta, ancak KOBİ'lerin kendilerini geliştirmeleri ve çeşitli devlet desteklerini alabilmeleri için yardımcı olmaktadır (KOBİ Zirvesi, Funda Suran Röportaj).

Gaziantep'teki diğer AB çerçevesindeki kuruluş olan Avrupa Bilgi Merkezi, KOBİ'lere her türlü konuda bilgi sunmakta ve sorunlarına karşı danışmanlık yapmaktadır. Çeşitli toplantı ve seminerler düzenlenerek Gaziantep'te işletmelere vizyon kazandırmaya çalışılmaktadır. Ancak bu toplantılara işletme sahipleri gereken ilgiyi göstermemektedir. Öte yandan birçok KOBİ Gaziantep ABM'ye başvurarak kredilerden nasıl yararlanabileceklerini danışmaktadırlar. Gaziantep ABM sundukları bu destekler karşılığında KOBİ'lerden hiçbir ücret almamakta, AB kapsamında KOBİ'lere bilgi desteği sunmaktadır (Gülbin Çalışkantürk, röportaj).

Tablo 9
Kayseri'deki KOBİ'lerin Yapısal Özellikleri

Sektör	Frekans	%	Çalışan sayısı	Frekans	%
İmalat	29	63	1 – 9	22	48
Tekstil	6	13	10 – 49	18	39
İnşaat	4	9	50 – 99	4	9
Diğer	7	15	100 – 150	1	2
			150 – 250	1	2
Yıllık ciro (2006-YTL)	Frekans	%	Yöneticinin eğitim durumu	Frekans	%
0 – 25 bin	2	4	İlkokul mezunu	2	4
25 – 50 bin	2	4	Ortaokul mezunu	9	20
50 – 100 bin	7	16	Lise mezunu	26	57
100 – 150 bin	18	39	Üniversite mezunu	8	17
150 +	17	37	Yüksek lisans ve üzeri	1	2
Faaliyet süresi (yıl)	Frekans	%	Çalışan müh. sayısı	Frekans	%
0 – 5	15	33	0	30	65
5 – 10	14	30	1 – 3	15	33
10 – 15	11	24	10+	1	2
15 +	6	13			

4.2.2. Kayseri Uygulaması

Kayseri'deki KOBİ'lerin Genel Özellikleri

Kayseri'deki KOBİ'lerin incelenmesine işletmelerin genel niteliklerinin saptanmasıyla başlanmış, böylelikle elde edilen bulguların kaynağı olan örneklemin temel özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 9'da Kayseri'deki KOBİ'lerin genel özelliklerine ilişkin veriler bulunmaktadır. İncelenen işletmelerin faaliyet gösterdikleri sektörlerin başında imalat sektörü gelirken bunu tekstil ve inşaat alanında faaliyet gösteren işletmeler takip etmektedir. Araştırmaya katılan KOBİ'lerin 2006 yılı ciroları incelendiğinde çoğunluğunun 100,000 YTL'nin üzerinde yıllık satış rakamlarına sahip oldukları görülmektedir. Faaliyet süreleri incelendiğinde işletmelerin yarısından fazlasının 10 yıl içerisinde kurulan yeni şirketler olduğu, işletmelerin özellikle 2001 ve 2002 yılındaki ekonomik krizlerin sonrasında kuruldukları görülmektedir. Bu işletmelerde çalışan işçi sayılarına bakıldığında ise 10 kişiden az çalışanı olan mikro işletmelerin tüm işletmeler içerisindeki payının %48 olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan işletmeler çalıştırdıkları mühendis sayısı açısından incelendiğinde işletmelerin sadece %35'inde mühendis unvanında çalışan personel olduğu belirlenmiş olup, bu durum KOBİ'lerin yeterince uzman ve kalifiye personel ile çalışmadıklarının göstergesi olabilir. İşletme yöneticilerinin eğitim durumlarına bakıldığında büyük çoğunluğunun lise mezunlarından oluştuğu, üniversite mezunlarının oranının ise nispeten düşük olduğu görülmektedir.

Kayseri'deki KOBİ'lerin genel özelliklerinden sonra üretim özelliklerine bakıldığında ise üretim hattında bilgisayar destekli makineler olarak CNC, PLC kullanımı fazla olmamakla birlikte robotların üretim hattında kullanıldığı görülmüştür. Tablo 10'daki verilerden görülebileceği üzere incelenen KOBİ'lerin üretim hatlarında teknolojik üretim parkı ve cihazlarına sahip olma konusunda gelişmiş olanaklara sahip olmadıkları, makine parkı olarak en çok CNC'nin kullanıldığı görülmüştür. Burada değerlendirmeye alınan işletmelerin çoğunluğunun imalat sektöründe faaliyet gösterdikleri unutulmamalıdır. Ayrıca özellikle KOBİ'lerin kullandıkları universal tezgâhlar olarak adlandırılan ve bilgisayar kontrollü olmayan cihazlar bu gruptandırılmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmaya katılan işletmelerin yaklaşık yarısının son birkaç yılda işletme bünyesinde teknoloji değişikliğine gittikleri ve bir sonraki yıla ait yeni bir yatırım planlarının olduğu belirtilmiştir. Bir önceki dönemde herhangi bir yatırım gerçekleştirilmeyen işletmelerin yarısının bir sonraki yıla ait bir yatırım planı olduğu, bu projelerin büyük kısmının da üretim alanında gerçekleştirilmesinin öngörüldüğü belirlenmiştir. Özetle son yıllarda işletmelerin genelinde yeni yatırımlar yapılmakla birlikte, geleceğe dönük planlarının yalnızca üretim kapasitelerini artırmaya yönelik olması ilk

bakışta olumlu olarak gözüke dahi, farklılık yaratmayı amaçlayan yatırımların yoksunluğu orta ve uzun vadede işletmelerin etkinliğinin azalmasına yol açabilecektir.

Tablo 10
Kayseri’deki KOBİ’lerin Üretim Özellikleri

Makineler	Frekans	%	Üretim planlaması yöntemi	Frekans	%
CNC	20	43	Önceki yılın verileri	25	49
PLC	9	20	Müşteri ve araçların yönlendirmesi	19	37
Robot	2	4	Bilimsel talep tahmin yöntemleri	7	14
Yok	21	46			
Bilgisayar destekli makine kullanımı	Frekans	%	Yakın zamanda teknoloji değişikliğine gidilmesi	Frekans	%
Evet	16	35	Evet	24	52
Hayır	30	65	Hayır	22	48
Teknoloji yönetimi bölümü varlığı	Frekans	%	Gelecek dönem teknoloji değişikliğine gidilmesi	Frekans	%
Var	4	9	Evet	26	56
Yok	42	91	Hayır	20	44
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunma	Frekans	%	En son teknoloji değişikliğinin yapıldığı alan	Frekans	%
			Üretim	39	66
Bulunuyor	10	22	Ar-Ge	6	10
Bulunmuyor	36	78	Muhasebe	5	5
Yeni ürün geliştirmede işbirliğinde bulunma	Frekans	%	Gelecekte teknoloji değişikliğinin yapılacağı alan	Frekans	%
Bulunuyor	9	20%	Üretim	26	74
Bulunmuyor	37	80%	Pazarlama	7	7
			Muhasebe	2	2

Kayseri’deki KOBİ’lerin finansal durumlarına bakıldığında işletmelerin %76’sının bankalardan kaynak sağladıkları görülmüştür. Tablo 11’de görülebileceği üzere mevcut kredilerin yapısı incelendiğinde Kayseri’deki işletmelerin sağladıkları kredilerin çoğunun 100,000 YTL’nin

altında ve 3 yıldan kısa vadeli oldukları görülmektedir. Kayseri'deki işletmelerin sağladıkları kredilerin çoğunun 100.000 YTL'nin altında ve 3 yıldan kısa vadeli oldukları görülmektedir. Araştırmada alınan yanıtlardan, KOBİ'lerin büyük kısmının çalıştıkları bankaların, ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadığı ve bankalardan istedikleri koşullarda kaynak kullanamadıkları bilgisi elde edilmiştir. Bu araştırma kapsamında Kayseri'de KOBİ'lerin genel özellikleri, üretim yapıları ve finansal durumları ile ilgili bulgular KOSGEB'in 2005 yılında Kayseri'de 1178 KOBİ ile yapmış olduğu saha çalışmasıyla da tutarlılık göstermektedir.

Tablo 11
Kayseri'deki KOBİ'lerin Finansal Özellikleri

İşletmenin finansmanında kullanılan araçlar	Frekans	%	Son kullanılan kredinin miktarı	Frekans	%
Kredi	29	63	25,000 YTL'den az	6	20
Öz sermaye	17	37	25,000–100.000 YTL	13	45
			100,000 YTL'den fazla	10	35
Kredinin sağlandığı kurum	Frekans	%	Son kullanılan kredinin vadesi	Frekans	%
Banka	22	76	0-1 sene	10	35
Finansal kiralama (leasing)	5	14	1-3 sene	14	48
Kamu kuruluşları	8	22	3-5 sene	2	7
Özel sermaye şirketleri	1	2	5+ sene	3	10
Banka kredilerinin koşullarının uygunluğu	Frekans	%	Banka kredilerinin koşullarının eskiye göre daha uygun bulması	Frekans	%
Uygun bulunuyor	9	23	Uygun bulunuyor	5	13
Uygun bulunmuyor	24	62	Uygun bulunmuyor	16	41
Bankalar KOBİ'ler ile fazla risk almak istemiyor	Frekans	%	Kredi almadan yatırımları gerçekleştirebilirim	Frekans	%
Evet	9	23	Evet	18	39
Hayır	23	59	Hayır	17	37
Çalışılan banka ihtiyaçları karşılıyor	Frekans	%			
Evet	12	31			
Hayır	22	57			

Kayseri'deki KOBİ'lerin Özellikleri ile AB Destekleri Arasındaki İlişkiler

Bu bölümde, daha önce Gaziantep'teki KOBİ'ler için yapıldığı şekilde, I, II, III, IV ve IV numaralı araştırma soruları kapsamında oluşturulan hipotezlerin Kayseri'de faaliyet gösteren firmalara yönelik testleri ve sonuçları incelenmektedir. Yapılan araştırmada Kayseri ilindeki

KOBİ'lerin AB destek programlarına karşı ilgi düzeyleri ile firma özellikleri arasındaki ilişkiler Tablo 12 ve Tablo 13'te özet olarak verilmiştir. İşletmelerde bazı üretim özellikleriyle, işletmelerin AB tarafından yürütülen KOBİ destek programlarına yönelik tutumları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan analizde, işletmelerin gelecekte yatırım yapma planları ve AB destek programlarına karşı tutumları arasında bağlantı olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 12

Kayseri'de İşletmelerin Yapısal Özellikleri ve Üretim Özellikleri ile AB Destek Programlarına Karşı Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Firma yapısal özelliklerine ilişkin değişkenler	AB destek programlarına karşı tutum						χ^2
	Olumsuz Bulanlar			Olumlu Bulanlar			
	Sıklık	Ciro (%)	Tutum (%)	Sıklık	Ciro (%)	Tutum (%)	
2006 yılı cirosu							0,24
< 100 bin YTL	5	45.5	27.8	6	54.5	21.4	
100 bin YTL <	13	37.1	72.2	22	62.9	78.6	
Firma üretim özelliklerine ilişkin değişkenler	Olumsuz bulanlar			Olumlu bulanlar			
	Sıklık	Yatırım (%)	Tutum (%)	Sıklık	Yatırım (%)	Tutum (%)	
Gelecek dönem yatırım							9,94***
Gelecek dönem yatırım yapacak	5	19.2	27.8	21	80.8	75.0	
Gelecek dönem yatırım yapmayacak	13	65.0	72.2	7	35.0	25.0	
Kapasite kullanım oranları	Olumsuz bulanlar			Olumlu bulanlar			
	Sıklık	KKO (%)	Tutum (%)	Sıklık	KKO (%)	Tutum (%)	
Kapasite kullanım oranları							6,47**
< %60	17	50	94.4	17	50	60.7	
%60 - %100	1	8.3	5.6	11	91.7	39.3	

*p=0.90, ** p=0.95, *** p=0.99

Öte yandan işletmelerin kapasite kullanım oranları ile AB'nin destekleme programları arasındaki ilişki de anlamlıdır. Yüksek kapasite kullanım oranları ile çalışan ve gelecek döneme ait yatırım planı olan işletmeler AB KOBİ destek programlarını bir fırsat ve araç olarak görmelerinden dolayı bu programlara karşı daha olumlu bakmakta ve bu tür programlara karşı daha girişken davranmaktadırlar. Kısacası, daha önceki bazı çalışmaların da ortaya koyduğu gibi, KOBİ'lerin bünyesindeki teknolojik gelişmelerin sonuçlarındaki başarılar bu işletmelerin finansal

durumlarında da iyileşmeler sağlamaktadır (Dibrell, Davis ve Craig, 2008:207). Buna karşın KOBİ'lerin genel özellikleri ile bu desteklerden haberdar olma durumuna bakıldığında, Kayseri'de araştırmaya katılan işletmelerin yıllık ciroları bazında AB destek programlarından haberdar olma ve bu programlara karşı tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bununla birlikte işletmelerin çalıştırdıkları işçi sayısı

Tablo 13

Kayseri'de İşletmelerin Yapısal ve Üretim Özellikleri ile Desteklerden Haberdar Olmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Firma yapısal özelliklerine ilişkin değişkenler	AB destek programlarından haberdar olma						χ^2
	Haberdar olmayanlar			Haberdar olanlar			
	Sıklık	Ciro (%)	Haber - darlık (%)	Sıklık	Ciro (%)	Haber - darlık (%)	
2006 yılı cirosu							0,15
< 100 bin YTL	7	63.6	25.9	4	36.4	21.1	
100 bin YTL <	20	57.1	74.1	15	42.9	78.9	
Çalışan işçi sayısı							11,73***
1-9 kişi	17	77.3	63.0	5	22.7	26.3	
10-49 kişi	10	55.6	37.0	8	44.4	42.1	
50-250 kişi	0	0.0	0.0	6	100.0	31.6	
Çalışan mühendis sayısı							7,62**
0 kişi	22	73.3	81.5	8	26.7	42.1	
1 kişi <	5	31.3	18.5	11	68.7	57.9	
Yöneticilerin eğitim durumu							2,97*
Lise ve altı	24	64.9	88.9	13	35.1	68.4	
Üniversite ve üstü	3	33.3	11.1	6	66.7	31.6	
Firma üretim özelliklerine ilişkin değişkenler							χ^2
	Haberdar olmayanlar			Haberdar olanlar			
	Sıklık	Ar-Ge (%)	Haber - darlık (%)	Sıklık	Ar-Ge (%)	Haber - darlık (%)	
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunma							18,16***
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunan	0	0	0	10	100	52.6	
Ar-Ge faaliyetlerinde bulunmayan	27	75.0	100.0	9	25.0	47.4	
Gelecek dönem yatırım yapma							3,88**
Yatırım planı var	12	46.2	44.4	14	53.8	73.7	
Yatırım planı yok	15	75.0	55.6	5	25.0	26.3	

*p=0.90, ** p=0.95, *** p=0.99

artıkça AB destek programlarından haberdar olma seviyesinde anlamlı bir artış görülmektedir. Aynı zamanda işletmelerin bünyelerinde mühendis çalıştırmaları ile AB destek programlarından haberdar olma durumları arasında da bağlantı olduğu; mühendis istihdam eden KOBİ'lerin teknolojik gelişmelerden ve AB'nin destek programlarından daha fazla bilgi sahibi olduğu görülmektedir.

Ayrıca işletmelerde yöneticilerin eğitim durumu ile AB destek programlarından haberdar olma durumları arasında da anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Yöneticilerinin eğitim durumları lise veya daha düşük eğitim seviyesinde bulunan KOBİ'lerde AB'nin hazırladığı destek programlarından haberdar olanların oranı %35 iken, üniversite veya yüksek lisans mezunlarının yönetici olduğu işletmelerde bu oran %67 olarak görülmektedir. Burada yöneticilerin eğitim durumlarının KOBİ'lerin iş dünyasına bakış açılarının belirlenmesinde ve küresel piyasalarda kendilerine vizyon edinebilmelerinde önemli bir unsur olduğu söylenebilir.

Bunlara ek olarak işletmelerin gelecekte yatırım yapma planları ile destek programlarından haberdar olma durumları arasında da anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Gelecek yıl yeni yatırım yapmayı planlayan işletmelerin bu programlardan haberdar olma oranının daha yüksek olduğu ve mevcut yatırımları ile ilgili finansman sağlamak amacıyla AB'nin destek programları hakkında daha fazla bilgiye ulaşmaya çalıştıkları görülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmada Ar-Ge faaliyetinde bulunan işletmelerin tamamının KOBİ'lere yönelik AB programlarından haberdar olduğu sonucu çıkmıştır.

Tablo 14

Kayseri'deki İşletmelerin AB Desteklerine Karşı Tutumları ile Bankalara Karşı Tutumları ve AB Desteklerinden Haberdar Olmaları Açısından Farklılık Göstermesinin İncelenmesi

Değişkenler	Ort.		t	s.d.
	<u>N1=16</u>	<u>N1=23</u>		
Bankalara karşı tutum	2.53	2.79	-1.35	37
AB desteklerine karşı tutum	<u>N2=27</u>	<u>N2=19</u>	-2.91**	44
	AB desteklerinden haberdar olma	1.44		

s.d.: Serbestlik derecesi, ** p=0.95

N1: İlk sütundaki sayı bankalara karşı olumsuz tutumu olanları, ikinci sütundaki ise olumlu tutumu olanların ortalamalarını göstermektedir.

N2: İlk sütundaki sayı desteklerden haberdar olmayanları, ikinci sütundaki ise haberdar olanların ortalamalarını göstermektedir.

İşletmelerin finansal durumları açısından bakıldığında ise KOBİ'lerin kredi kullanma durumları, kullandıkları kredi miktarı ve vadesinin, mevcut destek programlarına karşı tutumlarını etkilemediği, kredi kullanan ve kullanmayan işletmeler arasında AB desteklerine yönelik anlamlı bir

farklılık bulunmadığı ve işletmelerin genel olarak bu programlara karşı olumlu tutuma sahip oldukları görülmektedir. Sonuç olarak Kayseri'deki işletmelerin finansal kaynak bulmaktaki zorlukları, kullandıkları kredi miktarları ve vadelerinin AB'nin desteklerine yönelik bakış açılarını etkilemediği ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bankalara karşı olumlu ve olumsuz tavır sergileyen işletmelerin AB destek programlarına karşı tutumları arasında fark olup olmadığı bağımsız t-testi ile incelenmiş ve Tablo 14'te de görülebileceği gibi aralarında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 14'te sonuçları verilen son testte Kayseri'de AB KOBİ destek programlarından haberdar olan ve haberdar olmayan işletmelerin programlara yönelik tutumları açısından herhangi bir farklılığın olup olmadığına bakılmış ve işletmelerin AB destek fonlarından haberdar olmaları ile bu programlara yönelik olan tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. İşletmeler destek programları hakkında ne kadar fazla bilgiye ulaşırsa, bu programlara karşı daha olumlu yaklaşmaya başlamakta ve gelecek dönemde bu programlardan faydalanma istekleri artmaktadır.

Son olarak genel durumu ve AB destek programlarına karşı durumları incelenen Kayseri'deki KOBİ'ler için il bazında çalışan kuruluşlara değinilmiştir. Kayseri'de AB ile ilgili her konuda Kayseri halkından gelen bilgi talebinin karşılanması için faaliyet gösteren AB Bilgi Bürosu, Kayseri Ticaret Odası bünyesinde hizmet vermekte, AB'nin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel politikalarının Kayseri'de tanıtılması amacıyla seminer, konferans, panel gibi aktif bilgilendirme çalışmaları düzenlemektedir. Büro ayrıca KOBİ'lerin AB ülkeleri ve diğer bazı ülkelerle yapmak istedikleri çeşitli işbirliklerinin (finansal, ticari, ortak yatırım, distribütörlük, teknoloji transferi, vs.) eşleştirme programları vasıtasıyla sağlanması amacıyla KOSGEB'e bağlı olarak hizmet vermektedir.

Ayrıca Kayseri Sanayi Odası içerisinde 2006 yılında kurulan "AB ve Uluslararası İlişkiler Birimi", uluslararası işbirliği fırsatları, aktif ihracat programı, yurtiçi ve yurtdışı fuarlara katılım bilgisi, yurtdışı ihale duyuruları, AB programları, AB yayınları hakkındaki konularda Kayseri Sanayi Odası üyelerini bilgilendirmeyi amaçlamaktadır.

Kayseri Avrupa Birliği PHARE kuralları çerçevesinde desteklenen, Ulusal Kalkınma Planında ekonomik ve sosyal uyum kapsamında desteklenmesi öngörülen düzey 2 bölgelerinde kalkınmaya katkıda bulunmayı amaçlayan "KOBİ Hibe Programı"na dâhil edilmiştir. AB ile Türkiye tarafından ortak yürütülen bu program, Devlet Planlama Teşkilatı ile Merkezi Finans ve İhale Birimi'nin yardımları ile Orta Anadolu ve Kalkınma Birliği (ORAKAB) tarafından uygulanmaktadır. Kayseri'de KOBİ'ler tarafından sunulan 139 projeden 42'si kabul edilmiş ve bu projeler

için toplam 3,245,332 € hibe alınmıştır. Bu program halen Kayseri Valiliği'nin denetimi altında devam etmektedir (Oktay Akkaya, Röportaj).

Gaziantep ve Kayseri İllerinin Karşılaştırılması

Gaziantep ve Kayseri'de KOBİ'lerin genel özellikleri açısından farklılık gösterip göstermemesi iki ildeki işletmelerin doğal olarak üretim teknolojilerini, finansal yapılarını ve AB desteklerine karşı tutumlarını etkileyecektir. Bu bölümde öncelikle iki ildeki firmaların yapısal özelliklerine, finansal özelliklerine ve üretim teknolojileri ile ilgili özelliklerine ilişkin değişkenlere yönelik elde edilen frekans dağılımları dikkate alınarak bir karşılaştırma yapılmıştır. Daha sonra bu farklılıkların AB desteklerine karşı tutumlarını etkileyeceği düşünülerek programlara karşı olan tutum açısından iki il arasında fark olup olmadığı araştırılmıştır. VI. Araştırma sorusu kapsamında aşağıdaki hipotez oluşturulmuş ve test edilmiştir.

HVI₀ : Gaziantep ve Kayseri illerinde faaliyet gösteren firmaların AB destek programlarına karşı olan tutumlarında farklılık yoktur.

HVI₁ : Gaziantep ve Kayseri illerinde faaliyet gösteren firmaların AB destek programlarına karşı olan tutumlarında farklılık vardır.

Araştırma kapsamında Kayseri'deki KOBİ'lerin genel imalat alanında daha ağırlıklı olduğu görülürken özellikle tekstil ve gıda sektörlerinde Gaziantep ilinde daha fazla KOBİ bulunduğu belirlenmiştir. Bu duruma karşılık Kayseri ilindeki firmaların Gaziantep'te yer alan firmalara göre daha yeni oldukları belirlenmiştir. Aynı zamanda çalışan sayısı bakımından da Gaziantep'teki KOBİ'ler Kayseri'dekilere göre daha büyük ölçeklidir. Bu durum işletmelerdeki mühendis sayısında da görülmektedir. Gaziantep'te KOBİ'lerin yarısından fazlası en az bir mühendis istihdam etmekte iken bu oran Kayseri'de %35 seviyesindedir. Buna ilaveten Gaziantep'teki KOBİ'lerin yöneticilerinin önemli bir kısmını üniversite mezunları oluştururken Kayseri'de ise lise mezunları oluşturmaktadır. Ancak Gaziantep'te %18 oranında eğitimsiz yöneticinin bulunması da çarpıcı bir sonuçtur.

Yapılan anket çalışması Kayseri ve Gaziantep illerinde KOBİ'lerin ölçülen genel üretim özellikleri açısından benzerlikleri olduğu kadar farklılıkları da bulunduğunu ortaya koymuştur. Kullanılan bilgisayar destekli makineler açısından bakıldığı zaman, yapılan araştırma sonucunda Gaziantep'te bilgisayar destekli makine kullanımının Kayseri'ye göre yüzdesel olarak daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla birlikte işletmelerin üretimde kullandıkları makine ve cihazlar incelendiğinde kullanılan CNC tezgâhlarının oranları yakın olmakla birlikte, Gaziantep'te PLC'lerin kullanımının Kayseri'ye oranla daha yaygın olduğu ortaya çıkmıştır. İki şehir arasında KOBİ'lerin işletme bünyesinde teknoloji geliştirmelerine bakış açıları incelendiğinde Kayseri'de işletmelerin

yenilikçilik ve teknoloji geliştirme faaliyetlerine Gaziantep'teki işletmeler kadar ilgi göstermedikleri görülmüştür. Yapılan araştırmada özellikle Ar-Ge faaliyetlerinin her iki ilde de yüksek sayılabilecek boyutlarda çıkması, Ar-Ge kavramının işletmeler tarafından algılanması ile ilgili farklılıkların göstergesi olabilir. Bu duruma karşılık, gelecek döneme ait yatırım planları hem Kayseri'deki hem de Gaziantep'teki işletmeler için paralellik göstermektedir. Bununla birlikte planlanan yatırımların her iki şehirde de işletmelerin üretim kapasitesini artırmaya dönük olduğu ortaya çıkmaktadır. İki ildeki KOBİ'lerin üretim planları için geleceğe yönelik talep tahminleri yaparken bilimsel yöntemlerden fazla faydalanmadıkları, aksine geçmiş yılların satışlarını kullandıkları ve müşterilerinin yorum ve yönlendirmelerini dikkate aldıkları saptanmıştır. Bu şekilde talebe bağımlı ve piyasa riskini göz ardı ederek yapılan talep tahminleri ve yatırım planları, ulusal ve uluslararası piyasalarda oluşabilecek olumsuz gelişmelere karşı işletmelerin hazırlıksız yakalanmalarına neden olabilir.

Araştırma kapsamında illerdeki KOBİ'lerin finansal yapıları arasındaki durum ise şu şekildedir: Her iki ilde de KOBİ'lerin kredi kullanma oranı bir hayli fazla çıkmıştır. Ancak bu durum daha geniş kapsamlı bir çalışmada daha doğru sonuçlar verecektir. Gaziantep'teki ve Kayseri'deki KOBİ'lerin bankaları kullanma oranı neredeyse aynı olmasına rağmen Gaziantep'te işletmeler ikinci sırada leasing şirketlerinden, Kayseri'dekiler ise kamu kuruluşlarından kredi kullanmaktadır. Bunun yanı sıra Gaziantep'teki KOBİ'ler Kayseri'deki işletmelere göre daha yüksek tutarlı ve daha uzun vadeli kredilerden faydalanmaktadırlar. Bu durumun finansal açıdan Gaziantep'teki KOBİ'lerin daha güçlü bir yapıda olmasını sağladığı söylenebilir. İki ilin genel, üretim ve finansal durum karşılaştırmasının ardından AB destekleri bakımından karşılaştırılmaları da aşağıda verilmiştir.

Tablo 15
Kayseri ve Gaziantep'teki İşletmelerin AB Programlarından Haberdar Olma Durumları

AB programlarından haberdar olma durumu	Gaziantep		Kayseri	
	Frekans	%	Frekans	%
Haberi yok	15	43	27	59
Bilgi sahibi	17	51	15	32
Detaylı bilgiye sahip	2	6	4	9

Finansman sağlama konusunda sıkıntı çeken KOBİ'ler açısından Avrupa Birliği destek programları ciddi bir dış kaynak olarak kullanılabilir. Ancak Gaziantep'teki KOBİ'lerin Avrupa Birliği'nin sunduğu destek programlarından yeteri kadar haberdar olduğunu söylemek mümkün

değildir. İşletmeler genelde destek programlarının varlığından ticaret odası, sanayi odası ya da internet üzerinden haberdar olmuş, ancak koşulları hakkında bilgiye ulaşamamıştır. Kayseri’de ise genel olarak işletmelerin AB’nin destek programlarından haberdar olmadığı, ancak çok az sayıda işletmenin bu programlar hakkında detaylı bilgiye sahip olduğu belirlenmiştir. Programlar hakkında az-çok bilgi sahibi olduğunu söyleyen işletmelerin oranı Gaziantep’te %57 iken, Kayseri’de %41’de kalmıştır.

Yapılan araştırma ve görüşmelerden sonra Gaziantep’te AB’nin sağladığı desteklerden yararlanan firma ile karşılaşılmasıdır. Bu durum AB destekleme programlarının daha çok gelişmişlik seviyesine göre bölgesel bazda açılması ve Gaziantep ilinin Avrupa Birliği’nce gelişmiş il kabul edilmesi dolayısıyla programların Gaziantep’i kapsamamasından kaynaklanmaktadır. Gaziantep ABİGEM ile yapılan görüşme sonucunda AB desteklerinden yararlanan sadece bir firma olduğu, birkaç tane firmanın da başvuruda bulunduğu ancak projelerinin reddedildiği öğrenilmiştir. Başvurusu kabul edilen firma ve reddedildiği bilgisi edinilen dört firma ile görüşmeler yapılmıştır. Bu firmalardan alınan bilgiler ile başvuru destek programının araştırılması üzerine firmaların ve ABİGEM’in yanıldığı görülmüş, bahsedilen destek programının Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının Kırsal Kalkınmayı Destekleme programı kapsamında olduğu anlaşılmıştır. Tarım ve Köy İşleri İl Müdürlüğü ile yapılan görüşmede isim benzerliğinden dolayı karışıklık yaşandığı ortaya çıkmıştır.

Kayseri ise ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmayı amaçlayan “KOBİ Hibe Programı”na dâhil edilmiştir. Kayseri, Sivas ve Yozgat’ın içinde olduğu TR72 bölgesinde bugüne kadar KOBİ’lerden gelen 70 proje hibe almaya hak kazanmıştır. Kayseri’deki KOBİ’ler 139 proje sunmuş ve bunların 42’si kabul edilmiştir. Araştırma kapsamında Gaziantep’teki KOBİ’lerin AB desteklerine karşı tutumlarını bu konu hakkındaki bilgileri etkilemektedir. Bu durum da Tablo 16’da görülmektedir. KOBİ’ler AB desteklerine karşı belirli bir görüş sergileyememektedirler. Aynı durumun Kayseri’deki işletmeler için de geçerli olduğu görülmektedir.

Tablo 16
Kayseri ve Gaziantep'te AB Destek Programlarına Karşı Olan Tutum Farklılığı

	Değişkenler	Ort.		t	s.d.
		N ₁ =34	N ₂ =46		
Gaziantep ve Kayseri illerindeki KOBİ'ler	Programların fırsat olarak görülmesi	2.94	2.97	-0.14	78
	Programlardan faydalanmak istemesi	3.61	3.13	1.73	78
	Koşullara karşı tutum	2.97	2.89	0.32	78

s.d.: Serbestlik derecesi, ** p=0.95

N1: Sütundaki sayı Gaziantep'teki KOBİ'lerin ortalamalarını göstermektedir.

N2: Sütundaki sayı Kayseri'deki KOBİ'lerin ortalamalarını göstermektedir.

5. Sonuç ve Yorumlar

KOBİ olarak bilinen küçük ve orta boy işletmeler, hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerin ekonomileri içerisinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle son yıllarda üretimde, rekabette, yeni iş yaratma ve toplumsal bütünleşmenin sağlanmasında KOBİ'ler oldukça önem kazanmıştır. Bu amaçla birçok ülke, KOBİ'lerin desteklenmesine yönelik faaliyetlere yönelmiştir. Bunlardan birisi de ekonomik ve siyasi olarak dünyanın en önemli ekonomik bütünleşmesi olan Avrupa Birliği'dir.

Türkiye'de KOBİ'lerin AB destek programlarına karşı tutumları genel olarak olumlu gözükse de sahip oldukları bilgi düzeyi nispeten düşüktür. KOBİ'lerin destek programlarına karşı olumlu tutumlarına rağmen, bu programlar hakkında bilgi edinmekte aynı tutarlılığı gösteremedikleri anlaşılmaktadır. Türkiye'de uzun yıllar devletin istihdam ve kapasite geliştirmeye yönelik politikaları gereği teşvik ve destek sağlanan KOBİ'ler Avrupa Birliği'nin sağladığı proje bazlı destek programlarına ilgi göstermemiş ve dolayısıyla programlardan yeteri kadar faydalanamamışlardır.

Yapılan analizler sonucunda gerek Kayseri'de gerek Gaziantep'te KOBİ'lerin farklı niteliklere sahip olmalarına rağmen işletmelerin çalışan işçi ve mühendis sayıları ile AB destek programlarından haberdar olmaları arasında kuvvetli bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Burada mühendislerin sadece üretim ile ilgili konularda söz sahibi olmadıkları, aynı zamanda işletmelere farklı bakış açıları ve vizyon kazandırmakta etkin rol oynadıkları görülmektedir.

KOBİ'lerin son yıllarda kapasite kullanım oranlarında artış görülmekte ve bu artış önümüzdeki döneme ait yatırım planlarının varlığında kendisini göstermektedir. Yeni yatırımlar hem KOBİ'ler hem de ülke ekonomisi için

olumlu gözükse de bu yatırımların içeriği incelendiğinde genellikle üretim kapasitesi artırmaya yönelik çalışmalar olduğu, bunların içerisinde araştırma ve geliştirmeye ve yeni ürün yaratmaya yönelik yatırımların kısıtlı kaldığı görülmektedir.

Türkiye’de proje bazında Avrupa Birliği’nin destekleme programlarından faydalanma olanağı sağlayan işletmelerin de üretim kapasitelerini artırmaya yönelik makine yenilemeleri ve üretim hattı modernizasyonları gerçekleştirdiği görülmektedir. KOBİ’lerin küresel boyuttaki yoğun rekabet ortamında, zor şartlar altında bulabildikleri destek fırsatlarını, sadece kapasite artırmaya yönelik yatırımlar yerine rekabet ettikleri işletmelere karşı farklılık yaratabilecek ve gelecekte işletmelerin hayatta kalmalarını sağlayabilecek projelerde kullanmaları hem KOBİ’ler açısından hem de ülke ekonomisi açısından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’de KOBİ’lerin çoğunlukta olduğu iki gelişmiş il kapsamında yapılan bu çalışmanın temel kısıtı olarak araştırmacıların daha kapsamlı bir saha çalışmasının gerektirdiği kaynaktan yoksun olarak çalışmış olması gösterilebilir. Türkiye geneline yaygınlaştırılacak bir saha çalışmasının bulguları kuşkusuz tüm Türk KOBİ’lerine genelleştirilebilir nitelikte olacaktır. Örneklem büyüklüğü araştırmacıların kendi olanaklarıyla rahatça saha çalışması yapabileceği ve kolayca ulaşabilecekleri bu iki ildeki KOBİ’leri içerecek şekilde seçilmiştir. Bu nedenle sonuçlar tüm Türk KOBİ’lerine genelleştirilemez ancak öncü bir araştırma olma özelliğiyle bu alanda ilerde yapılabilecek çalışmalara yol gösterici nitelikte önemli bulguları ortaya koyduğu söylenebilir.

Kaynaklar

- 18.11.05 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında 2005/9617 karar sayılı Yönetmelik.
- IX. KP (2007), *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013)*, KOBİ Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.
- ABM (2006), *AB’den İşletmelere Yönelik Destekler*, Avrupa Bilgi Merkezi, İstanbul.
- AKGEMCİ, T. (2001), *KOBİ’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, KOSGEB Yayınları, Ankara.
- AZİZ, İ. (2006), *Türkiye ve Avrupa Birliği’nde KOBİ’lere Sağlanan Destekler ve Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinde İmalat Sektöründe Faaliyet Gösteren KOBİ’lere İlişkin Bir Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- BAAS, T. ve SCHROOTEN, M. (2006), “Relationship Banking and SMEs: A Theoretical Analysis”, *Small Business Economics*, 27, 127-37.
- BÜLBÜL, H. ve GÜLEŞ, H. K. (2004), “Türk Sanayi İşletmelerinde İleri İmalat Teknolojileri Kullanma Durumu ve Performansa Etkisi”, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 31, 1-42.
- CIVAN, M. ve TEKİNKUŞ, M. (2002), “Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Avrupa Birliği’ne Uyum Süreci: Gaziantep Örneği”, *Erc/ODTÜ Uluslararası Ekonomi Kongresi*, Ankara, 11-14 Eylül.

- ÇALIPINAR, H. (2001), “Ülkemizde KOBİ’lerin Yatırım Kararlarında Uygulanacak Ekonomik ve Mali Yöntemler ile İlgili Değerlendirme Tekniklerinin Bir Model Olarak Önerilmesi”, *Erciyes Üniversitesi I. Orta Anadolu Kongresi*, Nevşehir, 18-21 Ekim.
- ÇOLAKOĞLU, M. H. (2002), *KOBİ Rehberi*, Yorum Matbaacılık, Ankara.
- DIBRELL, C., DAVIS, P. S. ve CRAIG, J. (2008), “Fueling Innovation Through Information Technology in SMEs”, *Journal of Small Business Management*, 46(2), 203-18.
- DPT (2004), *Kobi Stratejisi ve Eylem Planı*. TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara. http://ekutup.dpt.gov.tr/esnaf/81_kobi/strateji.pdf
- E & IP (2003), *The New SMEs Definition User Guide and Model Declaration*, Enterprise and Industry Publications, http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme_user_guide.pdf
- EC (2003), “Concerning the Definition of Micro, Small and Medium-sized Enterprises”, Recommendation from the European Commission, 2003/361 EC, *OJ L* 124, 20.05.03, s.36-41.
- EUROSTAT (2002), “Enterprises in Europe-Does Size Matter?” *Statistics in Focus*. Luxembourg.
- İTO (2004), *Türkiye’nin Dâhil Olduğu AB Programları ve Fonları*, İTO, İstanbul.
- LAWRENCE, W. W. (2006), “Small Business Operations Strategy: Aligning Priorities and Resources”, *Journal of Small Business Strategy*, 18(2), 89-103.
- LOECHER, U. (2001), “Small and Medium-Sized Enterprises--Delimitation and the European Definition in the Area of Industrial Business”, *European Business Review*, 12, s.261-4.
- MESS (2005), *AB Kobi Politikaları Bilgi Notu*, Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Yayınları, İstanbul. <http://www.mess.org.tr/ab/pdf/ler.asp?pdf=26>.
- MÜFTÜOĞLU, T. VE DURUKAN, T. (2004), *Girişimcilik ve Kobi’ler*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- ÖZGÜLBAŞ, N., KOYUNCUGİL, A. S. VE YILMAZ, F. (2006), “Identifying the Effect of Firm Size on Financial Performans of SMEs”, *The Business Review*, 5(3), 162-167.
- SAYIN, M. VE FAZLIOĞLU, M. A. (1997), *Avrupa Birliği’nde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları*, KOSGEB Yayınları, Ankara.
- UYGUN, M. VE KAZAN, H. (2002), “KOBİ’lerin Üretim Sorunlarının Tespiti ve Rekabet Güçlerinin Artırılmasında Teknoloji Faktörü: Konya Örneği”, *21. Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kıbrıs, 3-4 Ocak.
- YILMAZ, F. (2003), *Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ’ler)*, İktisadi Araştırmalar ve Planlama Müdürlüğü, [www.isbank.com.tr/dosya /ekon-tr_kobiler2004.pdf](http://www.isbank.com.tr/dosya/ekon-tr_kobiler2004.pdf).
- WOLF, A. VE MUSAOĞLU, N. (2002), “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde KOBİ’lerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerilerinin Belirlenmesi: Sakarya İlinde Yapılan Araştırma Örneği”, *21. Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kıbrıs, 3-4 Ocak.
- İnternet Sayfaları:
web, Deltur, <http://www.abm.gov.tr>
web, EC, http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm
web, EC, <http://europa.eu.int/comm/research/fp6>
web, EC, http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm
- Kişisel Görüşmeler:
Oktay Akkaya- Orta Anadolu Kalkınma Birliği- Koordinatörü- 23.01.2007- 1,5 saat.
Gülbin Çalışkantürk- Avrupa Bilgi Merkezi Gaziantep- Koordinatör- 01.02.2007- 1,5 saat.
Elif Özman- Avrupa Bilgi Merkezi İstanbul- Koordinatör- 20.02.2007- 1,5 saat.
Funda Suran-Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezi- Direktör- 24.01.2007- 1 saat.

Extended Summary

The impact of the financial structures and production techniques of Turkish SMEs on their perception of European Union Support Programs: The cases of Gaziantep and Kayseri

Abstract

The increasing contribution of small and medium size enterprises (SMEs) are of great importance for all economies around the world. SMEs affect economic development significantly in terms of employment creation, production capacity, and value-added. For that reason, the European Union (EU) develops new strategies to support and develop SMEs in member and candidate countries. The main purpose of this program is to increase international competitiveness and to generate a higher contribution from SMEs to economic growth. In this perspective, Turkish SMEs can also benefit from EU supports as a candidate country. The purpose of this article is to determine the Turkish SMEs' attitude and awareness of EU supports as well as their utilization. A survey has been conducted with 80 SMEs of various sectors in Kayseri and Gaziantep. The results are statistically analyzed with regard to the different characteristics of SMEs in Kayseri and Gaziantep as well as their different attitudes towards the EU supports.

Keywords: EU support programs, SMEs, Gaziantep, Kayseri.

The contribution of small and medium size enterprises (SMEs) has become important for all economies in the world, particularly developing countries. SMEs affect economic development significantly in terms of employment creation, production capacity, and value-added. One of the main advantages of SMEs is their flexibility in adapting to intensified competition in the era of globalization. This is why their structural characteristics should be examined well and new policies should be designed for SMEs in order to speed up their development. For a considerable amount of time, the European Union (EU) has been developing new strategies to support and develop SMEs in member states and candidate countries with the purpose of increasing their contribution to economic growth. This objective is particularly important for the Turkish economy. New opportunities and policies are required for SMEs to enhance their cooperation, competitiveness, and economic contribution. Turkey is in the negotiation process for an EU membership and thus has access to various EU funds. This is an important opportunity for the Turkish SMEs to improve their financial structure. This is particularly vital for the technological advancement of SMEs in Turkey. Eventually, it is hoped that the benefits of the EU supports will help improve and develop SME operations as well as increase their competitiveness.

This paper examines the Turkish SMEs' attitude towards and awareness about the EU supports. It also analyzes the extent to which these

supports are utilized by the Turkish SMEs. For these purposes, 80 Turkish manufacturing SMEs are analyzed in detail. First, general information about these SMEs is provided. This information includes structural, financial, and production characteristics of these SMEs and their contribution to the overall economy. Local government supports and EU frameworks are also examined.

34 manufacturing SMEs from Gaziantep and 46 manufacturing SMEs from Kayseri were chosen as the sample for the study. Since the major part of SME production in Turkey is performed by the SMEs in the selected cities, it is relatively easier to access these companies and that is why convenience sampling was used by the researchers. This way, it is also possible to compare these two cities with regard to the SME characteristics and their perceptions about the EU opportunities. In order to examine the relationship between firm characteristics and SMEs' awareness of and attitude towards the EU support funds, three hypothesis groups are formed based on the SMEs' structural, financial, and production characteristics. The data are collected with the help of a questionnaire of 38 questions. The questionnaires were filled over the period between February and April 2006 during in-depth interviews with the "technical managers" or "manufacturing managers" of the companies. The managers were asked to rate several variables according to 5-point Likert scales. The software used to process the collected data is SPSS 12.0 for Windows and descriptive statistical techniques are employed to evaluate the results. The arithmetic mean is used as the central tendency measure, standard deviation is used as the dispersion measure, and relative frequencies are used as a distribution measure. In addition, chi-square and t-tests are employed to analyze the hypotheses.

As a result, we can say that there is a significant relationship between the number of engineers and the SMEs' awareness of EU support programs, even though the other characteristics of these SMEs are different. There is also a significant relationship between the attitude towards and the awareness of EU support programs. It is found that the SMEs which follow the support programs closely have a more positive attitude towards them. It is also found that even though the production capacity of SMEs has been expanded with these supports, this is not the case for research and development activities. As a result, the support programs and funds of EU should be used not only for expanding production capacity but also in research and development activities in order to gain competitive advantage in global markets. This is crucial for both Turkish SMEs and the Turkish economy.